

Sol & Sommar!

Öppna trädgårdar
söndagen den 28 juni kl 12–18
Brinken museiträdgård

Hembygdsdag

söndagen den 12 juli kl 11/13
Brinkens museum
Festtalare: världsmästaren,
Malax-ambassadören
Fredrik Smulter

Blommornas dag
söndagen den 9 augusti kl 13
Brinkens museum

Europas kulturmiljödag
söndagen den 13 september kl 13
Tema: Industrins och teknikens arv
Brinkens museum

Miss och Tony Brittain ligger ut en ketta den 2 augusti 2011 i vattnen väder om Flösket. Vidöarna ses i bakgrunden. Båten, knuten, är från 1825 och byggd av Monas farfar Herman Westerlund. Bild: © Mikael Herrgård

Båtens dag!

Kvarkens båtmuseum, Åminne, Malax
lördag 13 juni 2015, kl. 13

BILD-föreläsning Bertel Nygård, Mikael Herrgård:
Österbottniska lustresor

Utställningar

- Till sjöss – Leander Bonn, sjöman
- Tillverkning av laggkärl
- Fyror och båkar i Svenska Österbotten
- Yrkesfiske i Svenska Österbotten
- Fartygsmålningar av Henrik Wiklund
- Gamla tiders bränslebehållare
- Roder och båtbyggare
- Båt-fartygsritningar från Wärtsilä
- Snidade föremål av L-G Söderholm

Till sjöss!
Leander Bonn
– sjöman, handels, smed ...

Bokförsäljning – Kaffeservering – Finlands största småbåtmuseum – FRITT INTRÄDE!

Kvarkens båtmuseum **MALAX MUSEIFÖRENING**

Ordförandens spalt

DEN KOMMANDE SOMMAREN kommer vi inte att ha någon egentlig byggnadsverksamhet vid våra museer. Det är dags att ta en andhämtningsspaus mellan de nybyggen, som präglade de gångna åren vid såväl Kvarkens båtmuseum som vid Brinken. Nu återstår endast en del inredningsarbeten vid Brinken och utvändigt målning med rödmylla för att få husen att gå i samma ton som de övriga husen på våra museiområden.

Inredningsarbetet och den yttre målningen är arbeten, som våra talkojobbare redan påbörjat. De första talkokvällarna är redan avklarade och våra trogna eldsjälarna har anmält sig lika kvinno- och mangrant som tidigare om åren. För dessa eldsjälarna finns massor med arbetsuppgifter att utföra. Men lika villigt och glatt tar sig folk an de uppgifter, som väntar och snabbt och behändigt är stugor och utrymmen städade och fejade inför sommarsäsongen!

Det säger sig självt att våra museer fordrar tillsyn och ständigt underhåll. Med talkojobbarnas hjälp kan det mesta åtgärdas. Det är endast i undantagsfall och om vi lyckas få ekonomiska bidrag för ändamålet, som vi kan anlita utomstående hjälp av fackmän.

VÅR VERKSAMHET FINANSIERAS till stor del med ekonomiska bidrag från fonder och organisationer. Av dessa kan främst nämnas Svenska Kulturfonden och Aktiastiftelsen i Malax, av vilka vi årligen fått betydande bidrag. I år har vi t.ex. fått 10 000 euro från Aktiastiftelsen och 8 000 euro från Svenska kulturfonden. Från Malax kommun brukar vi få ett årligt bidrag, som i år är 2 800 euro. De egna intäkterna bestående av inträdes- och medlemsavgifter, inkomster från bokförsäljning, Aanacko och annan försäljning brukar årligen uppgå till ca 18–20 000 euro. Men de årliga utgifterna brukar vara ca 40 000 euro så det är en ständig kamp för att få debet och kredit att gå ihop.

Men hittills har det lyckats, föreningen har inga banklån eller andra skulder i dag och vi kan glädjas åt goda ändamålsenliga utrymmen både på Brinken och vid båtmuseet. Det är på sin plats med ännu ett tack till Aktion Österbotten och deras Leaderprojekt, som gjort det möjligt för oss att bygga de utrymmen vi velat ha till våra museer. Nu känns det bra att fortsätta och utöka verksamheten i de nya utrymmena!

SOMMARENS PROGRAM kommer att i stort sett följa de riktlinjer, som gällt under de senaste åren. Vandrigen längs Järnåldersleden, Båtens dag, Hembygdsfesten, Blommornas dag och

Europeiska kulturmiljödagen är evenemang, som finns inskrivna i vårt program och som det redogörs närmare för ovan i denna tidning.

De första besökarna har redan infunnit sig i form av flera grupper, som besökt museerna långt innan vi officiellt hunnit öppna dörrarna. Vi är glada åt dessa besökare och det är bara att höra av sig till oss så ordnar vi med guidning och mottagande av grupper också innan den egentliga säsongen börjar.

I Orregårdens trädgård prunkar vårblommorna nu, men gör det under ack så kort tid. De efterföljs emellertid av andra perenna växter och sedan blir det dags för de nya sommarblommorna. Maggan har redan sått och börjat driva upp plantor i växthus och så småningom är det dags att plantera ut även dessa.

Vi hoppas på en gynnsam sommar för såväl människor som växter och blommor och hälsar er alla hjärtligt välkomna på besök till våra museer!

Gustav Smulter

För seklet sedan

FINLAND INLEDDE ÅRET 1915 som del av ett ryskt rike, vars arméer storskaligt men utan nämnvärda framgångar kämpade i det första världskriget. På nordliga avsnitt av den långa östfronten led ryssarna nederlag, mera söderut vanns tillfälliga segrar innan försöken till offensiv igen stannade upp. Vårt land fick bidra till krigskostnaderna genom införda "krigsskatter" på allt fler varor och tjänster, bl.a. på telefoninnehav, ränte- och dividendutttag, järnvägsfrakter, sprit- och maltdrycker.

Ryska finansministeriets utredning av storfurstendömet kapacitet att bidra till krigsekonomi gav resultat som kan vara av intresse. Inkomsten av industriell verksamhet i Finland hade sålunda utretts motsvara 72 rubel per invånare, att jämföra med 22 rubel per invånare i det övriga europeiska Ryssland. Skillnaden i värdena för "bankers hopbragta medel", 79 respektive 19 rubel, var ännu mer förkrossande.

Förkvinnlighad lärarkår?

Kriget speglades förstas dagligen i våra tidningsrapportering, men den allmänna debatten gällde mestadels mer civila angelägenheter. En angelägenhet som fick stor uppmärksamhet efter att först ha aktualiserats i Vasaregionen var frågan om "lärarkårens förkvinnlighad" inom folkskolorna. Överinspektör **Rauhamaa** vid skolstyrelsen hade i en skrivelse noterat den ansevärda överrepresentationen av kvinnliga lärare och skolföreståndare i Vasa, och när dessutom en skribent i Wasa-Posten i januari antytt att lokala tendenser till ökad huliganism kunde skyllas på denna lärarinne dominans, uppmärksammades frågan också i övrig finlandssvensk press, snart även på riksnivå. Många mer och mindre välöversädda uttalanden hann göras av personer med vitt skilda kvalifikationer inom fostran och undervisning. Som ett slags halvårssammanfattning kan man kanske se ett inlägg i Vasabladet 26.6. av dr **Sigurd Nordenstreng** i Helsingfors (f.d. skolinspektör i Vasa). Denne poängterar hur "kvinnans varmare känsloliv" gör henne till en särskilt god moralfostrare – att kvinnoövervikt i lärarkåren skulle bidra till sedlig förvildning av eleverna är inget att ta på allvar. I de högre folkskolklasserna bör dock alltid åtminstone två manliga lärare komplementera de kvinnliga. Som en mera obestridlig

Fransk-belgiska krigsteatern.

PARIS, 19 jan. (Petr. ag.) Agence Havas meddelar, att på den belgiska krigsskådeplatsen stormar rasa med åtföljande snöglopp. Krigsoperationerna ha inskränkts till artilleristrid. Ävenledes ha snöfall inträffat i rayonen Arras, där vårt artilleri flere

Krigsrapport i Vasabladet 21.1.1915.

olägenhet anses att kvinnliga pedagoger ofta fortsätter i sina lärarbefattningar trots att de gift sig. **Nordenstreng** påminner ändå om att liksom en kvinnlig lärares uppgifter som hustru menligt påverkar hennes engagemang i läraryrket, kan liknande betänkligheter anföras också för manliga lärare som försöker kombinera sitt läraruppdrag med krävande åtaganden inom samhällslivet.

Polemiskt i och om Malax

I Malax saknades inte heller debatt. *Välling-klockans* minnesgoda läsare kanske minns sig hur vi i många tidigare Seklet sedan-avsnitt rapporterat om hur exempelvis mötesprotokoll eller tidningsinsändare vittnat om missnöjesyttringar och kontroverser som gällt Malaxförhållanden. Under årets första månader 2015 förekommer redan enbart på insändarnivå i Vasabladet (Vbl) ett sådant övermått av kritiska eller polemiska inlägg med Malaxanknytning, att man nästan undrar om tidens Malaxbor haft en särskild benägenhet att generera osämja och misshag både inbördes och inför andra.

Vi summerar meningsyttringarna och -utbytena kort enligt följande:

- **Malaxmjölken.** Signaturen "Malakit" undrar i Vbl 28.1 över Vasamyndigheternas särskilda nit att kontrollera just den mjölk som Malaxborna för till staden för försäljning. Samtidigt tycks han medge att fog kan finnas för viss misstänksamhet. Som en huvudorsak till att mjölken kan vara förorenad uppger han då den omständigheten, att en grupp närboende ofta samarbetar om mjölktransporterna, så att endast en av dem en viss dag för allas mjölk till staden. Eftersom de övriga grannarna då

utgår från att eventuella böter för undermålig mjölk drabbar bara den som ombestyrrt transporten och försäljningen, känner de inget stort behov att sörja för kvaliteten hos den mjölk de själva bidragit med. Detta har inte bara lett till bötfällanden, utan naturligt nog också till misstänksamhet och "mindre vackra uppträden" grannar emellan. Den 13.2 svaras från ämbetsmannahåll i Vasa att "Malakits" antydningar ger en egendomlig bild av Malaxborna, som om dessa skulle besitta en "ytterst oklar känsla av plikterna mot samhället och nästan". På andra håll i landet har man enbart haft goda erfarenheter av detta slags grannsamarbete.

Egendomligt samarbete.

Frågan om Malax-mjölken

i Vasa har väckt uppmärksamhet såväl uti vår goda stad som självfallet också uti Malax. Nyligen har en person, som kallar sig »Malakit», uti detta blad givit en förklaring till den mindre rena mjölk, som togförts från nämn-da ort. Denna förklaring ger, om den är sann — och vi hava ej orsak att betvivla sanningen därav, emedan uttalandet icke föranlett motsägelser — en egendomlig bild av malaxbornas sätt att uppfylla sina plikter mot sin nästa och att uppfatta behovet och skyldigheten av att iakttaga renlighet vid mjölkens hantering.

»Malakiten» påstår, att orenligheten föränledes av »utbyte av mjölk grannar emellan, då mjölk-lasset skall till staden. Klart är att den, som sänder sin mjölk med en granne, som reser till staden, icke är så noggrann vad renligheten beträffar, ty han riskerar ju ingenting. Det är den, som säljer varan, som står i ansvar».

Det är i sanning en om en ytterst oklar känsla av plikterna mot samhället och nästan vittnade åskådning, som detta uttalande påvisar. Med en sådan som grund blir ju allt samarbete så gott som omöjligt. Och likväl är

vårt viktigaste födoämne och för mjölkens förvaring.

E. K r a t.

VBL 13.2.1915

Ett lärmöte i Havras skola 1904 med 13 män, 7 kvinnor – inget större förkvinnlighad här. Ur *Malax skolväsande 100 år 1881–1981* (1981). – " ... utbyte av mjölk grannar emellan, då mjölklasset skall till staden." Illustration (Göran Strömfors) ur *Fäbodliv i Malax* (1987).

Ingången till sinnessjukavdelningens byggnad, interiörbild från tamburens norra ända samt två bilder från ett patientrum. Bilderna är tagna i maj 1986 då byggnaden började rivas efter att i många år ha varit ur bruk.

- Sinnessjukavdelningens färdigställande.

I samma tidningsnummer där "Malakits" insändare ingår ger **Afred Smeds** under signaturen "Byggnadskassören" Malax ytterligare negativ publicitet. Detta genom att beskylla byggmästare **Abraham Stoor**, för att – också med osanna rykten – misstänkliggöra kommunalhemmets nya sinnessjukavdelning ur både byggnadstekniska och ekonomiska synpunkter, trots att bygget redan godkänts vid slutsyn. Un-

der hela februari försiggår sedan i spalterna ett ampert åsiktsutbyte mellan Stoor och Smeds, i vilket även synestämmans sekreterare **Herman Ingo** ger Smeds flankstöd. Man pennfäktar om allt från byggets grundning, dörrars placering och kakelugnars dimensionering till kostnads-kalkyler och principer för utbetalningar. Smeds framför allvarliga anklagelser att Stoor fungerat som bromskloss under byggandet och försökt manipulera arbetet för att själv "oförtjänt få extra profit", han beskyller honom för att krypa bakom andra och avslutar sin sista egna insändare med att stämpla sin motståndare som "tämigen ynkelig". Ännu sedan tidningen velat sätta stopp för debatten intas 4.3 ett inlägg från kommunalhemmets direktion, troligen avfattat av dess ordförande **Gustav Klockars**. Framställningen gör här anspråk på att vara neutralt granskande och baserad på "facit i hand-erfarenheter" efter ibruktagandet av byggnaden, och ger närmast stöd åt Smeds, som i egenskap av direktionsmedlem också är en av undertecknarna.

- Kommunalnämndens berättelse för 1914.

I ett långt "Brev från Malaks" presenteras i Vbl 20.4 kommunalnämndens berättelse för föregående år. Den 24.4 reagerar en av kommunens revisorer med att i en insändare konstatera att redogörelsen är ett "försök att slå blå dunst i allmänhetens ögon", och han korrigerar flera felaktigt angivna penningssummor, kommenterar kritiskt olika förfaranden för utnyttjande av kassor och fonder osv. Efter 3 dagar meddelar kommunalnämndsordförande **Gustav Klockars** att han vid kommunalstämma 9.5 kommer att beriktiga revisorernas felaktiga uppgifter och tillbakavisa "en del av deras uttalanden och förslag som icke äro byggda på praktisk erfarenhet och klok ekonomisk beräkningsgrund". I referatet från stämman 13.7 framgår sedan hur parterna antingen gett efter eller framhårdat på olika punkter, och hur man omröstat i vissa tvistefrågor – stäm-momajoriteten tycks mest ha sympatiserat med Klockars åsikter.

- Telefoncentralens öppettider.

I samma tidning som nyssnämnda "Brev från Malaks" ingår också en insändare, där Malax telefoncentral kritiserar för att ha öppet kl 8–20 dagligen, jämfört med 7–21 i övriga kommuner. Eftersom samtal mellan t.ex. Vasa och sydliga kommuner måste vidarebefordras också via Malax, omöjliggörs dylika telefonkontakter under en morgon- och en kvällstimme p.g.a. Malaxcentralens kortare öppethållning.

MAN UNDRAR hur dylika återkommande inslag av Malaxrelaterad polemik och kritik kan ha inverkat på kommunens allmänna "image", för att använda ett år 1915 ännu inte gångbart uttryck. Måste inte allt som framkommit i spalterna ha gett den större tidningsläsekretsen i nejden en bild av Malax som en särskild hemvist för försummelser, krångelmakeri, grälsjuka och delvis ren ohederlighet?

Leif Finnäs

Vi efterlyser uppgifter om slöjdster och snickare!

Museiföreningen tackar dem som reagerat på vår motsvarande "efterlysning" i *Vällingklockans* julnummer, men vill gärna veta ännu mera om slöjdster och snickare i det tidigare Malax. Vi välkomnar all möjlig information som berör:

- möbler av alla slag, samt bruks- och prydnadsföremål m.m., som tillverkats av Malaxsnickare,

- enskilda snickare och deras verksamhet.

Typiska uppgifter som vi väntar oss kan vara tips om stolar, bord, skåp eller andra möbler tillverkade av Malaxbor (gärna med foton eller avritningar), uppgifter om enskilda namngivna snickare (gärna med foton även här) och deras liv och verksamhet.

OBS att det inte nödvändigt behöver gälla någon utförlig eller annars märkvärdig information. Redan en enkel stol, soffå eller birång kan

vara intressant som exempel på Malaxslöjd eller på någon enskild Malaxsnickares arbete.

Dessutom tar vi gärna emot uppgifter om slöjdtekniker, om de konkreta betingelserna kring snickrande och slöjdande i hemmen eller i skilda utrymmen, om hur slöjdprodukter avyttrades till kunder på orten eller vid t.ex. torgförsäljning, osv. Också här kan redan enkel detaljinformation vara av värde: omnämmandet av något praktiskt snickararrangemang, något speciellt knep vid t.ex. fogning eller ytbehandling, en kort anekdot med anknytning till möbelhandel på Vasa torg ...

Ta kontakt med någon av de på sista sidan nämnda styrelsemedlemmarna personligen eller t.ex. per e-post, och kom som sagt ihåg att varje uppgift kan vara av intresse – **ALLT ÄR VÄLKOMMET!**

Malaxstolar finns i olika modeller. Bilden visar varianter av samma stoltyp i Orregården vid Brinkens museum.

Kalascha "genom tiderna"...

1640 d:19 Augusti. Sommar Ting i Waza med Allmogen af Mussor och Malax sochnar. s. 27

I Nämnden bl.a. Marcus Bertilsson. i Öfvermalax, Mårten Jöransson i Yttermalax och Sigfrid Olufsson. i Sälfwå.

Nämbdes till owelde män Nijlls Mårtensson, Erich Larsson och Erich Sigfredsson i Replott at ransaka och syna then twistighet emellan Sigfredh Matzsson i Malax och Sigfredh Skinnare i Sälfwå på deras enghar så och **Kalasmåsan** den Kyrkoherden af hiordwall och mulbete wara inhägnat föregifvet, bekännande förrän å nästa tingham sanningen.

1642 d: 5 o 6 septembris.

Sommarting med Mussar och Malax Sochnar, s.169

Henrich Matzon i Malax och Erich Matzon ibm gaffz män NI. Erich Larsson i Gierbyn och Jöns Anderson i Helsingebyyn at ransaka, syyna och dem emillan jämka emellan des skiffits bröder åm **Kalasaare måsa** engh, den Henrich föregifver för sikh wäldbetat wara, huilket der så i sanningh befinnes skola förbete men sådant honom af dem sām vidare bete låta underläggass.

1666. Malax församling;

räkenskaper. Utgifter.

Henrich Henrichsson (Stor Heikas gård) och Simon Berthelsson (Gam. Paxal) För ett hittat lik på **Kalasarj.**

1709 d: 18 o 19 Januarij.

Winterting i Malax, s. 5

Daniel Johansson från YM, vilkens fader fader Marcus Michelsson har genom klyvning för några år sedan fått halva hemmanet mot Michel Hindrichsson klagade om **Pixne Engh** som kommit på hans del. Michel hade fått sin del i **Pölne hagen** och **Kalasar måsan**. Daniels gårdsgård har blivit nerriven. Det blev twist om hägnaden med nuvarande Kyrkoherden Her Mårten Riveliuss. Daniel skall stänga om sin egen äng med giltig gårdsgård. "Om hagen ändå råkar under action med Prästböhlet eller på hwarjehanda sätt bortwinnes, skall Michel och Daniel stå för halfwa skadan hwardera."

1728. d: 6 Martii och fölli.d.

Ting i Malax s. 366

Kyrckioherden ährewördige Mag. Jacob Wikar klagar at Börde bonden Simon Gästgifwar i Öfvermalax intagit och några år bärgat en deel af den ängsteeg, som Prästbordet äger på **Kalasarj måsa**, bredewid Johan Orres ängsteeg, hwilket ängz stycke under Prästbordet tillbaka begiäras. Gästgifwaren swarar at det omtwistade ängsstycke tilförne af Kläckare och huusfålc bärgat blifwit, och tilstår, at det tilförne intet hans hemman tillhördt, doch wil han det intet öfwergifwa. Prästbordet är ännu intet med wederbörliga Crono eller Consistorii fulmächtigar försedd likmätigt 1723 års Prästeprivilegier § 5. Alltså kan Tingzrätten denna gången sig härmed ej närmare befatta.

1740, den 8 Martij

WT i Malax, s. 154

Sedan fordrade Marckus Lång ifrån Yttermalax af Johan och Mathz Skinnars i Östersålf, ersättning för thet arbete han nederlagt på **Kalasar slottlands** inhägnande, then han med swarandens lof inhägnat, och uti förl:ne sommar bergat; Men har måst af Öster Sälfwå Byamän inlösa, thet å thersamma bergade höet, så vida then skall wara af theras Betesmarck intagen. Swarandena kunde wähl intet neka, att the gifwit kåranden låf att af muhlbete inhägna **Kalasar äng**, then the doch förmodat Skinnars hemman tillhöra, och låfwa förnöja swaranden för sitt therå nedlagde arbete.

1759 d: 10 Novembris.

Höstting i Malax, s. 609

Medelst ingifwen suplique, hafwa åboerne på Nordmans dels krono och dels skattehemman i Yttermalax Jacob Mårtensson och Mats Andersson, hos Konungens höga Befallningshafwande beswärat sig däröfwer, at wargierings Soldaten David Plagman, efter sin swärfaders husmannen Mats Petterssons död, tagit i besittning ett af den sidstnämde å Nordmans hemmans ägor upsatt torp, samt redan i tvenne år, utan wederbörligt tilstånd nytjadt en af swärfadren innehafd äng, **Kalasarhagen** kallad, ehuru ej minder samma äng än tomt stället blifwit Nordmans hemman pårefwade och derunder jemwål såsom höbohl skattlagde; hwaruti sagde hemmans åboar födenskull om rättelse anhållit: men det wällofl. Landshöfdinge Embetet har, uti påtecknad Utslag den sidstledne April förwist målet med alla des omständigheter til häradsrättens åtgärd på föregången stemning, I följe hwaraf Jacob och Mats Nordman låtit här före inkalla David Plagman till detta ting och påstodo nu, efter skedt uprop, at Plagman må påläggas bortflytta sin afledne swärfaders hus ifrån deras pårefwade och skattelagda ägor samt förbudas at befatta sig med det ängesland, som Plagmans swärfader före flera år tillbaka rödjat inwid dess innehafda tomt i **Stor Tökmoskatan**, men den andra ängen **Kalasarhagen** benämnd, som ifrån uhrålder Nordmans hemman tillydt, och Plagmans swärfader såsom sytningsjord innehafte, hafwa kåranderne redan tagit i besittning och detta år bärgat ei mindre än ett af Plagmans swärfader til kåhlhand nytjadt åkerstycke wid pass af 1/4 Cappelland, hwilket ligger inom **Tökmå åker** gårdet; Och förklarade kåranderna sig ej wilja påtala at Plagman har bemålte ägor härintill nytjadt, ehuru hans swärfader allaredan år 1757 om våren aflidit.

David Plagman kunde ej neka at **Kalasarhagen** och omförmålte kåhlhand äro Nordmans hemmans gamla bohlagor, och blifwit til hans swärfaders sytning och nytjande uplåtne, tå han skilgt sig ifrån Nordmans hemmans besittning, för hwilken orsak Plagman ej befattat sig med **Kalasarhagen** widare än första sommaren efter sin swärfaders död, men Kåhlhandet har

Här skall växa nästa sommar!
Här skall brodden grönska,
stråna gå i ax, och axen mafas!

Ralf Norrman (ur *Den svenska jorden*)

Namnet Kalascha

har skrivits olika:

1640 Kalas måsan

1642 Kalasaare måsa engh

1666 Kalasarj

1709 Kalasar måsan

1728 Kalasari måsa

1740 Kalasar slottland

1740 Kalasar äng

1742 Kalasaare måsa engh

1759 Kalasarhagen (-hagan 2 ggr)

2015 (nutid) Kalascha

2015 (nutid) Kaschalvägen

(skylt vid Strandvägen, Solf)

han til sidstledne währ innehafte, då kåranderne det honom frantagit och ehuru wäl Plagman äfwen medgaf at dess swärfaders rödjade tvenne ängar å **Stortökmoskatan** blifwit Nordmans hemman pårefwade och derunder skattlagde, hwarföre han, utan vidare gensago, will afstå the samma til kåranderne nytjande jemte dess swärfaders i listiden innehafda tomtställe, allenast han får bo i husen öfwer instundande winter, hwilket och kåranderne honom bewiljade, så förmente dock Plagman sig wara berättigad til någon ersättning för dess swärfaders nedlagde dryga arbete å den ena närmast tomtstället belägna rödningsmarcken, **hemhagen** kallad, som swärfadren skall till befordran af bättre gräswäxt, gödt och upgräffat: Här om förliktes Parterne omsider sålunda at David Plagman skall nästa währ med första barmarck bortflytta sin afledne swärfaders huus ifrån **Tökmoskatan** och kåranderne ägor samt afsäger sig vidare nytjande af dess swärfaders innehafda kohlland och ängar, undantagande nästnämde rödningsmarck eller **hemhagen**, som han ännu får nästkommande år bärga, hwarefter den äfwen Nordmans hemman tillfaller, hwilken friwilliga förening Parterne efter uplåsandet widkände och dem så ledes til efterträttelse ländar.

Berit Björklund

Kalaschamåsa ovan och Kalascha (gårdarna) nedan.

Kalascha

MIN FAR RUNAR NORRMAN, tidigare Broman, föddes på Båtmans i Jonkaisbränno.

Då han var liten måste de sälja hemmanet och flytta. De köpte då Kalascha ägorna av pappas faster Tilda Aspegren.

Både Kalaschamåsa och Rankenas ägdes av Malax församling, som arrenderade ut Rankenas och Måsa.

Pappa och hans bröder odlade upp Måsa. Senare fick pappa och mamma inlösa den jord, som finns vid Rankenas och på Kalaschamåsa.

Den första stugan som farmor Maria och farfar Gust (d. 1923) bodde i var byggd på det ställe där farbror Vilhelm (Ville) senare byggde sitt hus. Senare byggdes stugan som farbror Lennart bodde i.

En liten bit längre fram bodde Smedis Ida i en liten röd stuga. Hon hade också fähus, lador och ria. Vår ria och Smedis var nära varandra.

Längst borta vid skogen vid Kalaschamåsa bodde änkan efter pappas släkting Erik Höstman.

Vi hade en liten stuga på Måsa där vi kunde gå in och äta och dricka under arbetsdagarna. Den hade föräldrarna köpt av min moster Anni och Karl Hjort. Den hade varit deras barns lekstuga. Min mor hette Sandra, född Orre senare Skogman.

På Kalascha fanns också en liten grå stuga på andra sidan bäcken. Den kallades Finnis (Lumbäsch-Finnis).

På Måsa hade vi ett sommarfähus och på Rankenas ett annat. Rancken hade förresten varit kapellan i församlingen. Innan syskonen hade skiftat jorden, hade vi också korna i ett sommarfähus nedanför farmor Marias lilla stuga, där farbror Ville bodde på den tiden. De här sommarfähusen var nog ursprungligen lador, som blivit försedda med bås. På Rankenas byggde pappa senare en ny större lada med sommarfähus vid ena sidan. På Måsa byggde han senare ett torkhus.

Vid den här tiden var det ett slit att ha jorden så långt ifrån bostaden som vi hade. Vi skulle ta oss fram antingen gående, med cykel eller med häst. Till Kalascha var det 3 km och till Måsa 4 km.

På åkern överom vägen var potatislanden. Pappa odlade potatis som han sedan sålde till Scheweleffs i saluhallen i Vasa.

Vid rian var några lindor med höväxt.

Bäcken rann igenom hela Kalascha. Den var djup och vid för barnaögon. Runar och

I förgrunden Kalaschamåsa. Bakom Kalascha-gårdarna (som ses från nordväst) finns Rankenas åkrar.

"Kaffestugan" och i bakgrunden "rundeln", som fyllts med stenar från Måsa.

Runar Norrman på höängen 1936.

Sandra samt Lennart och Ellen planterade svartvinbärsbuskar på kanten av bäcken.

Solfbor hade också ägor på Kalaschamåsa.

DÅ JAG VAR 15 ÅR och fyllde 16 år på hösten 1952 var det mycket arbete på Kalaschamåsa. Mossan hade sjunkit ihop och halva Måsa räknat från skogen var plöjd. Då kom det fram många stenar. Många stubbar hade också kommit fram. Stället hade i forntiden varit bevuxet med skog. Sedan hade det blivit en regression, en tillbakagång i klimatet då området hade översvämmats och försumpats. Träden hade blivit liggande, s.k. lågor, som efterhand kom fram då jorden brukades. Pappa tog vara på allt trävirke som kom fram. Jag minns stora högar med stubbar både på Måsa och vid "vägen" och hemma på vedbacken. Vi eldade länge med dessa stubbar.

Så skulle stenarna bort. Jag gick inte i skola den hösten. Jag hade sökt till Ekenäs Seminarium, men var för ung och fick vänta ett år.

Vi arbetade länge med stenarna. Det var pappa och jag, Nils Blomster och hästen Jim. Pappa och Nils borrade förhand i de stora stenarna. Jag höll i borsten ibland. Så laddades krut i hålet och en stubintråd lades ut. Sen tände någon på stubintråden och vi sprang bakom första ladan. Vad den ropade som hade tänt på, minns jag inte. Så väntade vi tills smällen var förbi och stenregnet hade upphört. Sedan plockades alla stenar upp. Jim drog en "släde" som kallades steinslipo och den var för större stenar. Steinslipo låg på marken. Den bestod av två grova medar med bräder tvärs över. Det

var lättare att få upp de stora stenarna på den. De små stenarna lastades i en kärra som var som en låda. Vi körde 500 lass stenar av halva Måsa den här hösten. Vi höll noga räkning på lassen. En del körde vi till stenrundeln, som var en halvcirkel då vi började. Det stod några tallar där på den här tiden. En del stenar körde vi till skogen ovanför odlingarna.

Den här hösten frös jag mycket om händerna och fötterna. Vi hade visserligen vantar och stora läderhandskar på händerna, men de blev snabbt våta och sura. Ibland regnade det och ibland snöade det och nästan alltid var det vatten i groparna där vi hade sprängt och där vi skulle plocka bort stenarna.

Att protestera och säga att man inte ville vara med kom inte i fråga.

Min bror Ralf, som föddes 1946, var senare också med om samma slags arbete på Måsa.

Berit Björklund, i mars 2015

Se även artikel i *Vällingklockan* 2/2013!

Skribenten i regn framför Kalaschamåsa, 23.5.2015.

Övermalax Marthaförening vårstädade

Tufvasgården den 21 maj. Det har de gjort varje vår under 20 års tid! Det är bra samarbete mellan våra föreningar och vi är mycket tacksamma för att de ställer upp. Mart-horna kan konstet att vädra och städa ett gammalt hus. Hälsar **Siri Hagback** (som också tog bilderna)

Solsken ovan, men regn, regn var det vid **vandringen längs Järnåldersleden** i Nissahaga den 26 maj.

Inte ens en bild kunde tas ... Ändå trotsade 14 tapp-ra vandrare vädrets makter och njöt av den syremättade vårluften. – Som bäst sammanställs ett tiotal trespråkiga **infotavlor** (sv, fi, en) om fornlämningsområdet. De sätts upp längs leden senare i år. – Också vid **Kalaschabrännan** kommer områdets sex skålgropsstenar (offerstenar) att få väderbeständiga **skyltar** på tre språk. En infotavla uppsattes här ifjol och forngravarna röjdes. Arbetet här görs i samarbete med Österbottniska fornforskningssällskapet och markägaren Malax församling.

Verksamheten i full gång vid Brinkens museum och vid Kvarkens båtmuseum!

Talkoträffar hålls varje måndag kl 18 vid Brinken och varje torsdag kl 18 vid båtmuseet. Kaffé bjüdes!

Många grupper har besökt museerna under våren, redan innan museerna öppnat för sommaren. Skolelever är en viktig grupp som har fritt inträde. Här till höger gör Yttermalax skolas klass 4 ett studiebesök i båtmuseet.

Loppis!

I Brinkens loftbod har ett rum avsatts för loppisprodukter. Här kan böcker och mindre föremål fås förmånligt. Öppet under museets öppethållningstider samt 10–14 augusti kl. 16–20. Bokloppis även vid båtmuseet.

Båtmuseets damer storstädar båtar m.m. och herrarna har bl.a. färdigställt nya grinden (färdig 4 juni). Nina Falk i loppisboden vid Brinken under Loppisracet i Malax 7 juni i år.

Sida vid sida på Sillgrund

Två ”oldtimers”, patinerade av väder och vind, ligger intill varandra i grönskan ovetande om varandras tillstånd. Den ena en mindre roddbåt och den andra en skötbåt vars motor flytt till ett annat skrov, kvar sitter dock ännu propellerhylsan och en del av köljärnet.

Att nysta upp deras historia baklänges för oss ingen vart, däremot kan man konstatera att många Malaxbor försetts med färsk fisk varje vår och sommar och även om hösten av båtägaren och hans/hennes fiskarkompanjoner.

Vi konstaterar att båtarna tillverkades i trä och klinkbyggsdes troligen av lokalbefolkningen, som med en gedigen båtbyggartadition sökt rätta virket i skogarna. Ett virke som talar sitt tydliga språk med den patina som ännu 1994–1997 lyser emot oss när bilden är tagen.

Syftet med att bägge båtarna legat kvar i orubbad ställning år efter år kan vara att dessa båda bildat ett virkesförråd till spiseln vilket alltid varit torrt och lättantändligt, *nema problema*.

Bror Antus (även fotot från videofilm)

Två nya utställningar i båtmuseet!

Till sjöss beskriver Leander Bonns liv (1909–1981) som sjöman och smed i åtta stora planscher (ovan den första). En affisch (50 x 70 cm; ovan; till salu) med en del av hans konstsmiden har gjorts. Syskonen **Hedda, Martha och Alf Bonn** har ställt brev, bilder, handlingar och föremål till förfogande. **Martha** har skrivit texterna och **Göran Strömfors** har sammanställt materialet i samarbete med syskonen Bonn. Utställningen beskriver det hårda sjömannslivet, men ger också en inblick i förhållandena i Malax (Bränno) under 1900-talet. – En publikation görs senare under året.

Tillverkning av laggkärl beskriver hur tunnor, fjärdingar, byttor, såar m.m. tillverkades. En konst och en kunskap som sgs. helt glömts bort i dag. "Vår utsände i Stockholm", **Håkan Genberg**, har forskat i temat laggkärl och skrivit texter m.m. **Göran Strömfors** har sammanställt text och bilder i samarbete med Genberg. Gamla laggkärl och verktyg ingår i utställningen. – En skrift kring temat planeras.

En fin tavla målad av marinkonstnär Henrik Wiklund har donerats av Aktia-stiftelsen i Malax. Den kan ses i båtmuseets samlingssal, Tiotals andra målningar av Wiklund kan ses i båtmuseet. – **Vi hissar seglen med Wiklund (invid), och gratulerar till hans nyss fyllda 89 år!**

Nya bokpriser!

- Adam kåserar 1 €
 Ahlholm 4 €
 Album 8 €
 Amerika! – Emigration 1900 10 €
 Bilder från det förflutna 5 €
 Bondens år 3 €
 Båtbyggarna Marander 5 €
 Bössmeder och säljägare
 i svenska Österbotten 5 €
 En livsvägs krok 3 €
 Ett båtbygge – Svalustjärten 5 €
 Glimtar ur en bygdemans liv 8 €
 Hammarbandet 5 €
 Hammaren och stället 3 €
 Historisk beskrivning över Malax 3 €
 Husbönder och bomärken 25 €
 I fålan 3 €
 Industrihistorisk dokumentation
 av linspinning 2 €
 Kust- och älvfiske 5 €
 Lappfjärdsestocken 1 €
 Lät solä skin, lät sånna blås 8 €
 Malax 1914 2 €
 Malaxbygden (med 2 kartor) 20 €
 Malax skolväsande 100 år 2 €
 Minnen från Malax 3 €
 Några österbottniska vattennamn 4 €
 Offerstenar i Malax 2 €
 På lodbössans tid 10 €
 På vår äng står en gammal lada 4 €
 Sagg-Matt 1 €
 Skolminnen 5 €
 Som det grymmaste krig 3 €
 Storsjön 3 €
 Säljakt i Bottniska viken 5 €
 Yrkesfiske i Svenska Österbotten 3 €
 Öjna 8 €

Daniel Kiöping

- Del A Beata 30 €
 Del D Elisabet 60 €
 Del E Maria 40 €

Malaxspelet

- Smidesfigurer (affisch) 3 €
 Aanacko 2015 och 2014 3 €
 Annacko tidigare årgångar 0,50
 Vykort 0,50

Malax kommun

- Malaxbygdens stupade 30 €
 Malax historia, del I 20 €
 Malax historia, del II 40 €
 Miljonären som körde röd moped... 20 €

Övriga

- Vuoden ympäri mökillä 17 €
 Kvarken – Merenkurku 44,50
 Iskall 29 €
 Fyrar och båkar 5 €
 I yttersta havsbandet –
 Fyrar och båkar i
 Svenska Österbotten 30 €
 Äminneboken 25 €

Kontakta **Gunnel Smulter** 050 5276595,
 gunnel.smulter(at)malax.fi

Bukett och foto: Maggan Lindholm

Stort tack till alla som donerat föremål
 till museiföreningen hittills under året!
 – Rikligt med donationer har erhållits.

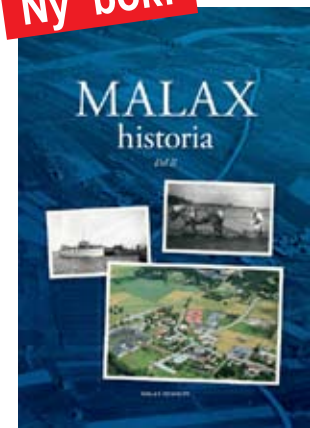
Stöd verksamheten: donera eller testamentera till Malax museiförening!

Ny bok!

Aanacko 2015 – årgång 20!

Finns i ortens banker och affärer. – Endast 3 euro.

MALAX historia
 Del II
 har
 utkommit!
 Nästan
 500 sidor,
 rikligt med
 bilder!
 Pris
 40 euro.

”... spännande läsning”, skriver
 Vasabladets recensent om boken
Husbönder och bomärken, som
 museiföreningen gav ut i fjol. Boken
 behandlar husbönder i Malax och Bergö
 (1548–1736) som Berit Björklund forskat
 fram. Även bomärken från främst 1700- och
 1800-talen på samma område har registre-
 rats av Berit Björklund, Helge Granholm,
 Siri Hagback och Kent Söderholm. Olika
 artiklar belyser förhållandena i vår bygd
 under gångna sekler. Boken är i stort format
 (A4) och innehåller 164 sidor med över 170
 färgbilder! Pris 25 euro.

Kolla hemsidan!

På hemsidan finns intressanta saker. Under
 rubriken **Dokument ur vårt arkiv** hittar du:

- By Årdning 1820–(1888)
- Dokument om markbyte i Ytterbyn år 1855
- Geografisk beskrivning av Malax socken 1734
- Historik över Malax kommuns
 spannmålsålmagasin
- Sockenmagasinet – en bildsvit
- Stängselstadgar för Malaks (1907)
- Minnen från Malax – Artiklar ur Vasabladet 1894
- *Maalaxspråttje* – Dialektord från A till Ö
- Bland österbottniska emigranter i Sverige 1950
- Skrock och vidskepelse bland Malaks allmog

Maalaxspråttje är en diger dialektordlista som
 Siri Hagback samlat. Meddela henne gamla
 dialektord som saknas och vad de betyder! Ord-
 listan publiceras i en ny version framdeles.

Kolla också **månadsbilderna** för Brinkens
 museum och Kvarkens båtmuseum, likaså den
 bildserie som presenterar det fina **nybygget** vid
 Brinkens museum! **Verksamhetsberättelsen**
 2014 finns nu också på hemsidan. **Välling-
 klockan** och **Aanacko** från de senaste åren finns
 också på hemsidan.

MALAX MUSEIFÖRENING rf

Ta kontakt!

Närmare uppgifter om medlemskap, talkoarbeten,
 donationer m.m. ger **styrelsen 2015:**

Gustav Smulter (**ordf.**) 0500-362378, Vidar Björknäs
 3651297, Nina Falk (**vice ordf.**) 050 3003234, Britt-Helen
 Flemming (**kassör**) 365 4572, Siri Hagback 365 4344,
 Gunnel Smulter (**sekr.**) 050 5276595, Göran Strömfors
 (**båtmus. sekr.**) 050 5769475, Nils Sund 050 3615007,
 Inga Österblad 050 5695639, Gunvor Brokvist (adjungerad)
 050-4967153, Kerstin Hägen (adjungerad) 050 5608573.
 – Leif Finnäs 050 5252513 (Vällingklockan)

Vid museernas öppethållning:

Brinkens museum (06) 365 1913
 Kvarkens båtmuseum (06) 365 1933

<http://museum.malax.fi/index.html>

Ny

Bli medlem i museiföreningen! Kontakta någon
 i styrelsen om du vill bli medlem (8 euro/år). Värva
 dig själv samt två andra personer som nya med-
 lemmer – då får du gratis böcker och vykort till ett
 värde av 12 euro! Förutom **Vällingklockan** även
 tidningen **Hembygden**. **Välkommen!**

Vällingklockan. Juni 2015.

Redaktion: Leif Finnäs, Gunnel Smulter och Göran
 Strömfors (även layout och nutida bilder om ej annat
 nämns). Bilder: Malax museiförenings bildarkiv.